

AXMANNOV HOTEL U ORAHOVICI

Izvorni znanstveni rad
UDK 728.5(497.5 Orahovica)“19”

DANIEL ZEC
D. Poljak 5
HR-33515 Orahovica

Tema članka je analiza hotela u Orahovici, koji je karakteristični secesijski izgled dobio preoblikovanjem i adaptacijom postojeće građevine prema projektu osječkog arhitekta Viktora Axmanna (1878-1946). Pri obradi teme korišteni su sačuvani Axmannovi izvedbeni nacrti kao i nerealizirani nacrti osječkog arhitekta W. C. Hofbauera. Rad predstavlja prilog proučavanju Axmannovog opusa: mnogi Axmannovi projekti van grada Osijeka nisu znanstveno obrađeni pa čak niti spomenuti u stručnoj literaturi. Upravo stoga potrebno je posebno istražiti potpuno izostavljenu Axmannovu arhitekturu „u provinciji“, te tako pokušati cjelovitije zaokružiti proučavanje ovog arhitekta. Rad donosi i analizu postojećeg stanja objekta te opisuje tijek njegove obnove.

Radovi na obnovi i adaptaciji hotela „Ružica“ u Orahovici započeti 2004. g. povod su da obratimo pozornost ovom primjeru secesijske arhitekture, te damo prilog kako proučavanju opusa njegovog projektanta – arhitekta Viktora Axmanna, tako i istraživanju secesije u provinciji, izvan glavnih urbanih središta njene manifestacije.

Hotel do sada nije bio detaljno istraživani, i u stručnoj je literaturi tek vrlo sažeto prikazan.¹

IZ POVIJESTI HOTELA. ORAHOVICA POČETKOM 20. STOLJEĆA

Orahovački hotel izgrađen je 1906. g. u stilu secesije, po projektu osječkog arhitekta Viktora Axmanna (1878-1946). Izvođač građevinskih radova bio je Ivan Domes, graditelj s kojim Axmann upravo u to vrijeme počinje surađivati. Hotel je izgrađen za židovskog trgovca Leopolda Spitzera i u početku je nosio njegovo ime², a podignut je u vremenu naglog razvoja orahovačke privrede početkom 20. st.

Dolaskom bogatih industrijalaca porodice Gutmann u Orahovicu koncem 19. st. započeo je gospodarski razvoj čitavog kraja.³ Uređivanjem zemljišta i poljodjeljskih površina koje su se rasprostirale uokolo Orahovice napravljena je osnova za napredno ratarstvo, stočarstvo, voćarstvo i ribarstvo. Izvodile su se melioracije i gradili putovi, na poljima su radili parni strojevi, a nedaleko Orahovice otvoreni su kamenolomi, tražile su se rude te obavljale pripreme za eksploataciju šuma. Razmjerno s postupnim ekonomskim rastom, polako se povećavao i broj orahovačkog stanovništva.⁴

Budući da su u Orahovicu u znatnom broju pristizali najrazličitiji radnici, za njih je trebalo osigurati smještaj, hranu i opremu, pa su u vremenu od 1902. do 1905. g. ondje otvorene brojne manje i veće trgovačke i zanatske radnje, podignute barake, skladišta i dr. Izgrađen je i novi, suvremeni hotel, oblikovan u secesijskom stilu, koji financiraju poduzetni trgovac i gostioničar iz Našica Jakob Spitzer i njegov sin Leopold. Hotel je naslijedio Leopoldov sin Fritz (Miroslav) Spitzer.⁵

1 Grgur Marko Ivanković: „Secesijska arhitektura u Slavoniji i sjevernoj Hrvatskoj“. U: *Secesija u Hrvatskoj, katalog izložbe*, MUO Zagreb, 2004, str. 58 i 262.

2 Iako je objekt po svom prvom vlasniku nazvan „Svrtište Spitzer“, 50-ih god. 20. st. dobio je naslov „Ružica“. Naslov dolazi od poznate srednjovjekovne utvrđene renesansne palače zvane „Ružica-grad“ koja se nalazi nedaleko Orahovice. Sadašnji vlasnik preimenovala ga je u „Hotel Orahovica“.

3 Obitelj Gutmann vlastelinstva u Orahovici, Voćinu i Drenovcu kupuje od grofova Pejačević i grofova Janković, preuzimajući i razvijajući osnove za napredniji gospodarski razvoj regije.

4 Orahovica je kao maleno naselje u Virovitičkoj županiji 1890. g. brojilo 1676 stanovnika. Godine 1900. broj stanovnika se povećao na 1928. a 1910. g. na 2362
Božena Vranješ-Soljan: „Stanovništvo gradova Banske hrvatske na prijelazu stoljeća“. Školska knjiga-Stvarnost, Zagreb 1991, str. 68

5 Na podatcima o obitelji Spitzer kao prvim vlasnicima hotela te o povijesti Orahovice i njenom gospodarskom razvoju na početku 20. st. zahvaljujem se g. Mati Mitroviću, povjesničaru-amateru iz

Poslovanje hotela je u početku bilo dobro, ali pred rat, oko 1913. g., nastupila je kriza i hotel je dobio prinudnog upravitelja, tzv. sekvestra. Od 1914. do 1918. g. hotel je bio u zakupu kod trgovaca Weissa i Doslera iz Osijeka. Pred kraj rata, 1918. g., interijer hotela su demolirali pobunjeni vojnici s obližnjeg orahovačkog vojnog logora (tzv. Lager).

Godine 1931. pravo vlasništva nad hotelom dobiva Štedionica d.d. Orahovica, a 1938. g. vlasnikom postaju mesar Ivan i Kata Paškalić iz Orahovice.⁶

Od 1907. do 1913. g. hotel je vrlo uspješno poslovao zbog prosperiteta orahovačke privrede, jer je u kamenolomu, u šumarstvu, poljoprivredi i zanatstvu radilo oko 3000 radnika, a k tome je iz Osijeka, Belišća i Đurdenovca u Orahovicu na izlete dolazio sve veći broj turista, što je znatno popravilo standard gospodarstva mjesta. Već 1905. g. u svrhu „*prometa stranaca i poljepšanja mjesta*“ osnovano je „*Društvo za poljepšanje Orahovice*“,⁷ a 1906. g. je u Orahovici upaljena prva javna, petrolejska, rasvjeta. Ubrzo su izgrađene željeznica (1908) i sinagoga (1911). Godine 1914. „*usred mjesta*“ otvara se kupalište, koje je prošireno 1922. g. u moderno hladno kupalište s kupališnim perivojem.⁸

Službeno otvorenje novog orahovačkog hotela, odnosno «*svratišta Spitzer*», bilo je inače popraćeno i u lokalnom tisku. Tako novinar jednog domaćeg lista oštro zamjera uvođenje «*preskupog*» plinskog osvjetljenja u hotel te postavljanje «*šekreta*» pod krov zgrade hotela, smatrajući to «*prepotentnim za selo Orahovicu*». Sve ostalo je bilo pohvaljeno.⁹

U hotelu su se održavale razne prigodne zabave uz tamburašku i jazz glazbu, a u sklopu hotela radilo je i kino – u početku s nijemim, a kasnije tonskim filmovima.¹⁰ Na kino-predstavama nijemih filmova svirao je tiho i skladno domaći Jazz orkestar Anatola Fotinskog.¹¹

Orahovica. Podatke o ekonomskom razvitku orahovačkog područja potvrđuju i novine („*Konzorcij dr. Grgin-Bošković-Jovanović-Schlesinger; historijat o postanku vlastelinstva Orahovica poslije rata*“). Hrvatski list, Osijek, 17. 02. 1923, str. 13)

6 Općinsko-knjižni sud, zemljišni odjel Orahovica, Gruntovnica. Gruntovno tijelo: Plemičko dobro Orahovica; gruntovni uložak: 157, katastarski broj: 20.

7 U Gradskoj knjižnici u Orahovici nalazi se fotokopija Pravilnika „Društva za poljepšanje trga Orahovica i okoline“. Pravilnik je odobrio odjel za unutarnje poslove Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade u Zagrebu 14. svibnja 1905.

8 Hrvatski list, Osijek, br. 115 (1925), str. 9

9 I ovaj podatak preuzet je od g. M. Mitrovića i D. Radenovića. O kojim se novinama radi, treba još istražiti.

10 Ako ne već ranije, kino je u Orahovici zasigurno postojalo 1925.g.; radilo je tri puta tjedno, i davalo „*krasne komade i vrlo čiste slike*“ (Hrvatski list, Osijek, br. 115, 1925, str. 9)

11 Neki od gore navedenih povijesnih podataka preuzeti su usmenim putem od g. Mate Mitrovića, koji je mnoge informacije prikupio od

URBANISTIČKA POZICIJA

Hotel je smješten u samom središtu Orahovice, na istaknutom položaju u neposrednoj blizini barokne župne crkve sv. Križa iz 18. st., koja kao najstariji sačuvani arhitektonski spomenik naselja ujedno predstavlja i glavni pol aglomeracije. Iako se crkva ne nalazi u samom geometrijskom središtu naselja, već je smještena na njegovom neposrednom rubu, imala je zasigurno snažan udjel u genezi i razvoju grada.¹² Izrastanje hotela na poziciji u blizini crkve, tadašnjeg relevantnog duhovnog i društvenog središta naselja, dodatno naglašava njegovo značenje i važnost. Danas se oba objekta ističu kao najvredniji povijesni, arhitektonski i umjetnički spomenici prostorne cjeline koja predstavlja glavno i najstarije urbanističko središte grada.

Orahovački hotel posebno se odlikuje svojim posebnim urbanističkim položajem: skladno pozicioniran na uglu raskrižja ulica što se stječu u ekscentrično položenoj jezgri naselja, ističe se dojmivo iz svih vizura, oplemenjujući prostor svojim urbanističkim djelovanjem.¹³

Zgrada hotela longitudinalnog je tlocrta, orijentirana u smjeru sjeveroistok-jugozapad. Nadovezujući se na niz kuća i zgrada, slijedi blago zakrivljenu liniju ulice polukružno se završavajući svojom slobodnom kraćom stranom na uglu raskrižja, otkrivajući se tako pogledu iz svih ulica koje se u raskrižju spajaju.

NACRTI VIKTORA AXMANNA I CARLA HOFBAUERA

Potvrdu o Viktoru Axmannu kao arhitektu koji je projektirao hotel nalazimo u originalnim izvedbenim

g. Franje Hocenskog (1909-2000), sudionika i pokretača mnogih kulturnih aktivnosti u Orahovici prve polovice prošlog stoljeća.

O nekadašnjem životu hotela svjedoči nam i jedna zanimljiva pozivnica na ples i zabavu – „*Sjajni plesni vjenčić*“ – koji Društvo za poljepšanje Orahovice priređuje 18.02. 1914. u *svratištu Spitzer* (pozivnica se nalazi u privatnoj zbirci g. Filakovića iz Osijeka, a njen presnimak napravio je g. Duško Radenović, povjesničar-amater iz Orahovice). G. Dušku Radenoviću također se zahvaljujem na pomoći pri skupljanju podataka iz prošlosti Orahovice.

12 Urbanizmu Orahovice možemo pripisati monocentrični razvojni tip s ekscentričnim rastom; rast u odnosu na crkvu kao jezgru i glavni pol aglomeracije, smještenu van geometrijskog središta naselja, svodi se na dva glavna, linearna prostorna smjera. Ovakav linearan raspored gradnje uz glavnu prometnicu inače je uobičajen u slavonskim ruralnim aglomeracijama.

13 Kvalitetno urbanističko rješenje zgrade hotela ostalo je nažalost usamljeno prilikom kasnijeg definiranja ove prostorne jedinice. Naime, zatvaranjem ulice nasuprot hotelu izgradnjom višekatnih stambenih zgrada tijekom 70-ih i 80-ih godina 20. st., nije ostvarena adekvatna urbanistička kompozicija – loše proporcioniranje zgrada narušava mjerilo ulice i cjelokupnog prostora raskrižja (one se agresivno nameću svojom veličinom te nadmeću s vertikalom barokne župne crkve koja zajedno sa svojom kurijom markira užu stranicu zadanog prostora), a njihovo pozicioniranje (zbog svoje veličine morale su biti povučene prema unatrag) razbija ritmičku koherentnost ljevkastog prostora ulice i raskrižja.

nacrtima hotela koji nose potpis *V. Axmann und H. Domes, Aut. civ Arch. Und Stadtbaum, Esseg.*¹⁴ Svi su nacrti datirani u 1906. g., s razradama koje datiraju od 26. 02. do 17. 09. 1906. g. Hotel je stoga, ako ne već 1906. g., dovršen bio vjerojatno 1907. g.¹⁵ Većina nacrti naslovljena je s „*adaptacija gostione L. Spitzer u Orahovici*“; na jednom listu ispisano je *hotel Spitzer*; a na listu s nacrtom glavnog pročelja uatici je ubilježen secesijskim slovima ispisan natpis „*svratište*“. Na svim listovima s nacrtima uz prezime Spitzer postavljen je i inicijal „L“, što nedvojbeno upućuje na Leopolda Spitzera kao glavnog naručitelja gradnje. Kao *svratište Spitzer* hotel se pojavljuje i na jednoj staroj razglednici Orahovice.

Uz Axmannove nacрте za hotel iz 1906. g. sačuvani su i nacrti osječkog arhitekta Wilhelma Carla Hofbauera¹⁶ iz 1905. g., također naslovljeni, ovaj put punim imenom, na Leopolda Spitzera. Izveden u umjerenom, konzervativnom mješavini historicizma i posve suzdržanih odlika secesijskog stila, Hofbauerov projekt eksterijera očigledno nije zadovoljio budućeg vlasnika hotela, L. Spitzera, koji se odlučio za raskošniju izvedbu u modernom stilu, kakav na svojim planovima promovira Axmann. Uspoređen sa slabijim Hofbauerovim, Axmannovo oblikovanje pročelja doista se iskazuje kao znatno kvalitetnije arhitektonsko rješenje. Zanimljivo je, ipak, da se najranija verzija

Axmannovih tlocrta gotovo u potpunosti podudara s Hofbauerovim projektom oblikovanja prostora. U kasnijim, izvedbenim, verzijama tlocrta Axmann će u određenoj mjeri izmijeniti dispoziciju prostora i dodati mu ili oduzeti poneki detalj, no neće znatno odstupiti od osnovne tlocrtne raspodjele kakvu zadaje Hofbauerov projekt. Ostaje otvoreno pitanje je li Leopold Spitzer odustao od godinu dana ranijeg Hofbauerovog rješenja isključivo zbog nedovoljne atraktivnosti njegovih pročelja, ili iz nekih drugih razloga. Axmann u svom projektu daje sasvim drugačije, suvremeno rješenje eksterijera, no u oblikovanju prostora se oslanja na Hofbauerov tlocrt.

PROSTORNA ORGANIZACIJA

Kao što to objašnjavaju naslovi pojedinih listova iz Axmannove mape nacrti, hotel je zapravo adaptacija prvotne građevine koja je Axmannovim projektom pregrađena, podignuta na kat te potpuno promijenjena novim secesijskim ruhom. Osnovni oblik i dužina hotela bili su dakle, već zadani postojećim zdanjem; starom gostionicom koju kupuje L. Spitzer i naručuje njenu adaptaciju. Bila je to jednostavna, uzdužna, prostorno neraščlanjena prizemna građevina vrlo skromnog izgleda. Prvobitni izgled ove zgrade i postupna izgradnja poteza građevine u njenom produžetku mogu se jasno pratiti preko starih razglednica i fotografija. U mapi s Axmannovim i Hofbauerovim nacrtima nalazi se i jedan list na kojemu je zabilježen tlocrt i presjek ove građevine („*Grundrif und Schnitt von Früheren herrschafts-Gast-hause in Orahovica Jezt Eigenthum des h: L. Spitzer.*“). Riječ je o 37,30 m dugom i 7,80 m širokom objektu jedinstvenog, neraščlanjenog unutarnjeg prostora.

Hofbauerova adaptacija ovaj naglašeno longitudinalni prostor raščlanjuje u nekoliko prostornih jedinica različitih sadržaja, a dodaje mi i dodatni prostor: na istočnom dijelu starom je objektu pridodan potez od tri prostorije za poslugu, postavljen pod kutom od 80° na postojeću zgradu. Zid na zapadnom kraju zgrade prelomljen je na dvije stijene, koje konvergirajući izlaze u prostor. Ovdje je zamišljen i prizemni kolni ulaz, kojim bi se vozilima moglo direktno prići hodniku hotela koji je postavljen kao uski potez koji se proteže duž čitave sjeverne, uzdužne strane objekta, povezujući sve njegove prostorne jedinice. Na zapadnom kraju, uz kolni prolaz, postavljeno je polukružno stubište kojim se penje na kat.¹⁷ Uz stubište je ucrtan i toalet, koji se

14 Nacrti se čuvaju u Državnom arhivu u Osijeku (HR-DAOS 495-18/2, mapa 7, 15 listova). Od 15 listova četiri su varijante tlocrta prizemlja, dvije varijante tlocrta I. kata, jedan tlocrt krovne konstrukcije, jedan nacrt s presjekom objekta, jedan nacrt glavnog pročelja, jedan detaljan nacrt uskog bočnog pročelja, jedna skica tlocrta s presjekom objekta u zatečenom stanju prije adaptacije, jedan nacrt krovne konstrukcije, jedan nacrt pokretnog drvenog zida u interijeru, te dva lista sa skiciranim detaljima tlocrta.

15 Jedna od najstarijih orahovačkih razglednica, na kojoj je prikazan novoizgrađeni hotel, datirana je olovkom ispisanim datumom na prednjoj strani u 31. 08. 1907. g., što potvrđuje da je hotel potpuno izgrađen 1907. g. (razglednica iz zbirke Muzeja Slavonije u Osijeku).

Zahvaljujem G. M. Ivankoviću, kustosu u Muzeju Slavonije, na pomoći pri pretraživanju razglednica iz muzejske zbirke.

16 Nacrti se čuvaju u Državnom arhivu u Osijeku (HR-DAOS 495-18/1, mapa 7, 2 lista, od toga jedan tlocrt prizemlja i jedan nacrt glavnog i bočnog pročelja).

W. C. Hofbauer dovolu za vođenje samostalnog građevnog obrta dobiva u Osijeku 1893. g., a 1895. samostalno upisuje tvrtku u trgovački registar kod. Kr. Sudbenog stola, kao trgovačkog suda u Osijeku. Godine 1899. Hofbauer je primio hrvatsko-ugarsko državljanstvo, te stekao zavičajno pravo u gradu Osijeku. Puni naziv Hofbauerove tvrtke glasio je „W. C. Hofbauer poduzetnik gradjevinah u Osieku“. Tvrtka je imala naziv i na njemačkom jeziku, a Hofbauer ju je sve do konca svoje graditeljske djelatnosti potpisivao s W. C. Hofbauer. Svoju djelatnost obavljao je sve do lipnja 1912. g., kada napušta i objavljuje svoje građevno poduzeće. (Vilim Matić: „*Prilozi istraživanju povijesti osječkog graditeljstva*“. U: Glasnik arhiva Slavonije i Baranje 5, Državni arhiv u Osijeku 1999, str. 127-129).

Hofbauer je autor i najstarije osječke secesijske zgrade, Židovske škole iz 1900. g., te kuće Laure Nayer koja je 1904. g. izgrađena kao jedna u nizu od osam reprezentativnih osječkih secesijskih kuća s predrtovima, u današnjoj Europskoj aveniji. (Grgur Marko Ivanković: „*Secesijska arhitektura u Slavoniji i sjevernoj Hrvatskoj*“. U: *Secesija u Hrvatskoj*, katalog izložbe, MUO Zagreb 2004, str. 50; 254)

17 Sačuvana je originalna ograda stubišta, napravljena od četverouglastog i plosnatog kovanog željeza. Dizajn ograde je jednostavan; izostavljen je ondulirani ritam florealnih motiva, pa takvo rješenje više odgovara geometrijskom dekorativnom izrazu eksterijera. Kao ukrasni motiv ograde diskretno se pojavljuje stilizirani cvijet.

Identična ograda nalazi se uz stubište kuće Vraneševića u Osijeku, koju također projektira Axmann 1918. g. (na ovom podatku zahvaljujem se g. Dušku Radenoviću, koji je radio na čišćenju i popravku ograde orahovačkog hotela).

sastoji od tri prostorije – pisoara s predvorjima. Glavna, longitudinalna prostorna jedinica prijašnjeg objekta pregrađena je na manje prostorije s različitim sadržajima: to su blagovaonica, kavana, kuhinja s ostavom, te gostionica. Ti su prostori povezani malim pasažom koji se pruža uz kuhinju postavljenu u središnjem dijelu objekta. Prostorija postavljena na krajnjem istočnom dijelu imala je služiti kao mesnica.

U svojoj prvoj varijanti tlocrta prizemlja Axmann gotovo doslovice kopira tu Hofbauерову tlocrtnu dispoziciju, mijenjajući jedino oblik stubišne krletke koju sužuje, dodajući uz nju još i malenu trokutastu prostoriju vratara.

U kasnijim varijantama tlocrta prizemlja Axmann ponešto mijenja tu prvobitnu Hofbauерову prostornu shemu. Kolni ulaz eliminira, a stubišnu krletku zajedno s toaletom pomiče isprva prema središtu, a potom dalje prema istočnom kraju objekta. Mijenja i raspored i funkcije prostorija longitudinalne prostorne cjeline hotela: mesnicu, gostionicu i kavanu ostavlja na istome mjestu, a na mjestu kuhinje postavlja blagovaonicu („*jestiona*“), te na krajnjem zapadnom dijelu predviđa novi sadržaj – čitaonicu. Oštar spoj zidova na tom mjestu ublažava konveksno zaobljenom zidnom stijenom, izvodeći u eksterijeru markantno secesijsko bočno pročelje. Čitaonicu i kavanu razdvaja vrlo tankom zidnom opnom.¹⁸ Pomoćne prostorije hotela (kuhinja s dodatnim sobama) logično eliminira iz glavnog, uzdužnog korpusa građevine, premještajući ih u periferni dio kompleksa, dodatni gospodarski krak koji je Hofbauer u svom tlocrtu pod oštrim kutom postavio uz istočni kraj objekta. Hodnik hotela koji se prvotno protezao duž čitave sjeverne, uzdužne strane objekta skraćen je i udvojen, a na njegovom kraju uz stubišnu krletku smješten toalet. Hodnik je i dalje ostao prostornom sponom za ostale jedinice objekta, no sada je povezan i s glavnim ulazom hotela, koji s ulične strane preko uskog predvorja vodi direktno prema stubištu.

Iako nije sačuvan Hofbauеров tlocrt kata hotela, iz njegovog nacрта pročelja jasno je da ga on predviđa. Axmannova razrada gornje etaže hotela je sljedeća: najveći dio prostora zapremaju manje prostorne jedinice koje su služile kao hotelske sobe, rasporedene u linearnom nizu iznad longitudinalne hotelske cjeline prizemlja. Povezuje ih potez uskog hodnika u koji se ulazi sa stubišta. Sobe su uglavnom ujednačenih dimenzija, i odgovara im po jedna ili dvije prozorske osi pročelja. Izuzetak je nešto veća prostorija na zaobljenom zapadnom kraju, koja je osvjetljena sa četiri prozora bočnog pročelja. Na uski hodnik iz kojega je

omogućen prilaz sobama još se nadovezuju dvije veće i dvije manje prostorije, smještene uz stubišnu krletku.

Originalni tlocrtni raspored prostora hotela s vremenom je na određenim mjestima pretrpio preinake i dogradnje,¹⁹ no još se i danas može jasno utvrditi gore opisana Axmannova temeljna podjela građevine na dvije etaže s njima pripadajućim prostornim jedinicama, od kojih su neke sačuvale svoj prvotni tlocrtni oblik. Prostorna organizacija postojeće građevine u odnosu na projektirano ipak negira raniju Hofbauерову, odnosno Axmannovu razdiobu prostora prizemlja na manje dijelove, i ponovno uspostavlja jedinstvenu longitudinalnu, prostorno neraščlanjenu dvoranu. Prostorne pregrade eliminirane su i u ostalim dijelovima prizemlja hotela.

EKSTERIJER: KOMPOZICIJA I PLASTIČKA ARTIKULACIJA

Jasne odlike secesijskog stilskog izraza svojom arhitektonskom plastikom i dekorativnom ornamentikom iskazuje fasada hotela. Glavno, ulično pročelje hotela komponirano je horizontalnom podjelom u pet polja (ritma A-B-C-B-A). Podjela je određena plitkim rizalitim i grupiranjem prozorskih osi, a naglašena je i različitim oblikovanjem gornje horizontalne završne linije pročelja te dekorativnom obradom polja. Krilni rizaliti okrunjeni su nižim atikama, dok je centralni rizalit, najširi i najviše polje pročelja, naglašen povisivanjem i složenije komponiranom atikom koja prodire u plohu krova.

Usko, zaobljeno bočno pročelje hotela konstruirano je iz dva dijagonalno postavljena zida između kojih je umetnuta segmentna, rizalitno istaknuta zidna stranica. Završava se atikom koja snažno markira taj dio pročelja, izdvajajući ga kao zasebnu cjelinu.

Vertikalna podjela kompozicije pročelja hotela pokazuje dvije osnovne horizontalne zone – onu prizemlja i onu kata. Zona prizemlja obrubljena je soklom, iznad kojega je red nisko postavljenih prozora. Svi prozorski otvori prizemlja izvedeni su kao pravokutni urezi u zidnu masu; arhitektonska plastika prozorskih okvira je izostavljena, izuzev prozorskih klupčica. Umjesto plastike prozorskih okvira pojavljuju se iznad gornjih uglova prozora plitko utisnuti dekorativni geometrijski motivi.

Još jedan dekorativni element koji povezuje sve prozore prizemlja, protežući se duž čitave zone prizemlja u razini gornje trećine prozora, jest uski vijenac izveden

¹⁸ U mapi s Axmannovim nacrtima hotela nalazi se i „*Skitze für eine transp. Holzwand*“, čija dužina točno odgovara širini pregradnog zida ucrtanog u nacrtu. Čitaonica i kavana su dakle bile odijeljene pomičnim drvenim zaslonom. Njegova površina bila je dekorativno raščlanjena geometrijskim pravokutnim motivima, odn. kasetama.

¹⁹ Originalni Axmannovi tlocrti uspoređeni su s tlocrtima prizemlja i kata u zatečenom stanju, prije obnove i adaptacije, koje je načinio dipl. ing. građ. Dragan Jergović, sadašnji vlasnik hotela.

u obliku reljefnih prepleta. Za razliku od ostalog dekorativnog repertoara fasade, koji je oblikovan strogo geometrijski, ovaj vrlo specifičan ukrasni detalj doima se "organskim" i jedini je element pročelja koji posjeduje valoviti ritam linija, pozivajući se na karakterističan govor florealne dekorativne stilizacije Art nouveaou. Ispod ovoga vijenca zidna je ploha, sve do sokla naglašeno taktilno obrađena primjenom žbuke grublje teksture, "grafički" naglašene gusto izbrazdanim horizontalnim linijama, za razliku od ostalih zidnih ploha koje su glatke.

Iznad prozora prizemlja plitko su istaknute velike dekorativne konzole, koje "vise" s višestruko profiliranog vijenca koji naznačuje gornju horizontalnu granicu zone prizemlja.

I prozori kata jednostavno su urezani u zidnu plohu, bez konstrukcije okvira, izuzev prozora na ispupčenom bočnom dijelu fasade te četiri prozora centralnog rizalita, koji imaju složeno formiranu krunu. Ostali prozori gornje etaže imaju samo u negativu naznačen motiv natprozornika.

Centralno rizalitno polje naglašeno je velikom atikom segmentnog oblika. Nju omeđuju dva kubična tornjića s kalotastim kapama, koji penetriraju u plohu krova. Oni predstavljaju jedini izraziti plastički akcent na inače posve plošno koncipiranoj fasadi. Unatoč svojoj geometrijskoj artikulaciji, ovi se elementi doimaju antropomorfno i otkrivaju oblike geometrijski stilizirane ljudske fizionomije, posebice gledano s bočnih strana.

Postavljanje manje ili više stiliziranih ljudskih likova ili obrazina (maski) kao dekorativnih elemenata i markatora, posebice centralnih zona pročelja, bilo je inače uobičajeno za secesijsko oblikovanje eksterijera. Komparativni primjeri za to su brojni, i stoga bi i orahovačke primjere unatoč njihovoj naglašenoj geometrijskoj stilizaciji mogli prepoznati kao ljudske maske.²⁰

Atike uskih krilnih dijelova pročelja jednostavnije su forme: široki središnji segment flankiraju uski polukružni istaci. Na njima je primijenjen jedan od najraširenijih motiva secesijske dekorativne stilizacije: ukrašeni su plitko istaknutom plohom kruga ispod kojega se spuštaju tri dekorativne vertikalne trake (unutarnja je nešto dulja od vanjskih). Isti motiv visećih ravnih okomitih traka pojavljuje se i ispod tornjića centralnog rizalita (ovdje ih je četiri; unutarnji par je produžen, a iznad traka umetnuta su tri dekorativna kvadratića). Svaka traka završavala se s po jednom malenom ukrasnom kvadratič-

nom pločicom, vjerojatno od pocakljene keramike ili kamena, utisnutog u fasadu.

Još jedan, vrlo specifičan i distinktivan dekorativni motiv gornje zone pročelja orahovačkog hotela, motiv je triju kvadrata od keramičkih pločica, raspoređenih u obliku trokuta. Pojavljuje se između prozora gornjeg kata glavnog i bočnog pročelja, te na atikama bočnih rizalita. Unoseći obrate u ritmu dekorativnog niza, kvadrati između prozora centralnog rizalita obrnuto su složeni te još spojeni s po tri u plohu urezane segmentne trake, koje oblikuju krug. Isti takav motiv pojavljuje se i na bočnim atikama, s tom razlikom što je tu plastično istaknut.

Ovakav raspored keramičkih pločica ne predstavlja tek slučajan dekorativni izbor secesijskog dizajna, već ima i svoj poseban simbolički smisao. Poznato je da je Axmann bio član osječke slobodnozidarske lože,²¹ i na pojedinim njegovim projektima mogu se jasno uočiti masonski znakovi i simboli. Trokut i kvadrat zauzimaju važno mjesto u masonskoj simbolici,²² i upravo kombinaciju tih karakterističnih grafičkih simbola, poput šifriranog potpisa slobodnozidarske ikonografije, Axmann postavlja na određenim primjerima svoje arhitekture, diferencirajući ih kao specifična mjesta masonske pripadnosti. Simbol formiran iz triju pravokutnika posloženih u trokutastu kompoziciju primijenit će na osječkom kinu *Urania* (1912), unutar kojeg se nalazio hram slobodnozidarske lože "Budnost", na kući dr. Dušana Vraneševića (1918), također člana osječke masonske lože, te na još nekim svojim osječkim projektima.²³ Zanimljivo je da Axmann, upisan u osječki ogranak slobodnozidarske lože 1909. g., već 1906. g. rabi masonski simbol na orahovačkom hotelu.

Ukrasne kvadratične pločice pojavljuju se još i pojedinačno na uglovima pravokutnih plitkih istaka ispod prozora centralnog i bočnih rizalita, te na atici bočnog pročelja hotela.

21 Axman je 14.11.1909. g. primljen u osječki slobodnozidarski vjenčić (ogranak) zagrebačke masonske lože zvan „Ljubav bližnjeg“; 26.09.1910. promaknut je na II stupanj (pomoćnik), a 7.06.1911. na III. stupanj (majstor). Krajem 1912. u Osijeku je utemeljena slobodnozidarska loža "Budnost", a Axmann je ostao njenim dugogodišnjim i važnim članom. Njegovo ime pojavljuje se i na popisu članova iz 1930.g.

(Grgur Marko Ivanković, Ante Grubišić; "Ostavština osječke slobodnozidarske lože »Budnost«"; katalog izložbe. Muzej Slavonije Osijek, Osijek 2003, str. 50, 51, 64)

22 Jean Chevalier-Alain Gheerbrant; Rječnik simbola. NZMH/ Mladost, Zagreb, str. 530 i 716

23 Na svojim su pročeljima ovaj karakterističan masonski znak nosile monumentalna zgrada Sokolskog doma (1927) u Zvonimirovoj ul., jednokatnice Šegrtskog (1928) i Đačkog doma (1929) u Zagrebačkoj ul. 2 i 5, sve od V. Axmanna, te jednokatnica Dječjeg doma u Strossmayerovoj ul. U skladu sa svojim humanitarnim nastojanjima podigli su ih osječki slobodni zidari. (Grgur Marko Ivanković, Ante Grubišić; „Ostavština osječke slobodnozidarske lože »Budnost«"; katalog izložbe. Muzej Slavonije Osijek, Osijek 2003., str. 101)

20 Najbliži komparativni primjer predstavljaju geometrijski stilizirane antropomorfe glave koje ukrašavaju atiku. Poštanske palače u Osijeku iz 1912. g., arhitekta Stefana Bierbauera.

Gradnju pošte izvodili su uz ostale i Axmann i Domes. (Grgur Marko Ivanković; „Secesijska arhitektura u Slavoniji i sjevernoj Hrvatskoj“. U: Secesija u Hrvatskoj, katalog izložbe, MUO Zagreb 2004, str. 267).

I u gornjoj zoni fasade dominira jedinstveni dekorativni horizontalni pojas, koji povezuje sve prozore. Ovdje se on proteže u obliku plitko istaknute široke trake s utisnutim horizontalnim žlijebovima. Ovaj karakterističan motiv Axmann će primijeniti i na nekim svojim drugim projektima. Traka se prekida na mjestima prijelaza prema rizalita, vizualno oslobađajući zamišljeno vertikalno pružanje centralnog te bočnih rizalita.

Na sljemenu dvostrešnog krova hotela, bliže bočnom dijelu pročelja postavljen je zanimljiv i neobičan metalni objekt karakterističnog secesijskog oblikovanja: na uskom stalku podignuto je nešto deblje cilindrično tijelo ukrašeno krugovima i vertikalnim trakama. Riječ je, naime, o gromobranu – i posve utilitarni element nije izbjegao oblikovanje tipično secesijskog dizajna. Slično oblikovane gromobrane Axmann postavlja na krovove mnogih svojih građevina.

Promatranju forme eksterijera orahovačkog hotela nameće se naglašeno izduženi format kompozicije pročelja, kojemu odgovara ponavljanje vodoravnih linija različitih elemenata arhitektonske plastike: od sokla u podnožju preko vijenaca i plastičnih traka u sredini, pa sve do potkrovnog vijenca i vijenaca na atikama naglašava se ritam horizontale, koji ublažuju i uravnotežuju vertikalne rizalita i prozorskih osi.

Osnovni likovni učinak fasade hotela je plošnost i dekorativnost. Bez izrazitih prodora volumena u prostor (izuzev atika i maskerona) fasada orahovačkog hotela ne progovara svojom arhitektonikom; arhitektonska plastika je splošnjena i gotovo pretvorena u ornament, obilujući dekorativnim elementima i ukrasnim motivima. Svi ukrasni detalji su geometrijski koncipirani, izuzev prepleta vijenca u zoni prizemlja.

Dekorativnom učinku dodatno pridonosi kontrastnost različitih faktura (taktilna obrada zidne plohe primjenom žbuke grublje teksture suprotstavlja se glatkim zidnim ploham, naglašavajući ujedno i donju zonu pročelja i sugerirajući njenu „težinu“) kao i uporaba različitih materijala –specifične su keramičke pločice koje formiraju ukrasne motive u gornjoj zoni fasade.

KOMPARACIJE I POZICIJA UNUTAR AXMANNOVOG OPUSA

Iako je Axmann²⁴ glavninu svog raznolikog i opsež-

nog arhitektonskog i urbanističkog opusa realizirao u samom gradu Osijeku, velik broj njegovih projekata ostvaren je i u drugim slavonskim gradovima i mjestima, uključujući tu i Orahovicu.²⁵ U svojoj doktorskoj disertaciji „*Viktor Axmann i izgradnja modernog Osijeka*“²⁶ Viktor Ambruš koncentrirao se isključivo na osječko djelovanje ovoga arhitekta, ne obrađujući pa

(Vladimir Geiger: „*Kada, gdje i kako je umro znameniti osječki arhitekt Vladoje Aksmanović (Viktor Axmann)? Prilog biografiji*“. U: Osječki zbornik 22-23/1993.-1995. str. 229-230)

Nakon završenog studija na *Königliche Polytechnische Schule* u Münchenu 1897-1901. g. Axmann je radio kao diplomirani inženjer arhitekture u Beču, Zagrebu i Rijeci. U Beču je proveo dvije godine, zaposlen u građevinskom poduzeću *Wagenführer*. Godine 1905. Axmann se vratio u Osijek i ondje s graditeljem Ivanom Domesom osnovao građevinsku tvrtku, afirmirajući se u izgradnji grada kao značajan i uspješan arhitekt. (Viktor Ambruš: „*Viktor Axmann i izgradnja modernog Osijeka*“. Doktorska disertacija, rukopis, Zagreb 1997, str. 15, 94)

Axmannov suradnik u mnogim projektima, graditelj Ivan Eduard Domes, porijeklom je iz Wigstadta u Šleskoj. Kao stanovniku Đakova 1903. g. bila mu je izdana obrtna dozvola za vođenje graditeljskog obrta. Iste mu je godine izdana i obrtna dozvola za obavljanje graditeljskog obrta na području slob. i kralj. grada Osijeka. Graditeljski obrt I. Domesa sudbeno je protokoliran „*kao graditeljsko poduzeće koje je sposobno za učešće na državnim licitacijama za nabavke i zakup za svu robu koja spada u djelokrug poslova građevinske struke*.“ Sve vrijeme svoje djelatnosti Domes je u nazivu i žigu tvrtke imao inicijal J. Inicijal je zadržao iz njemačkog oblika svoga imena, premda se uvijek punim imenom potpisivao kao Ivan. Godine 1932. Gradsko načelstvo izdaje odluku koja ga proglašava „*ovlaštenim graditeljem sa neograničenim djelokrugom rada, koju obavlja pod imenom I. Domes ovlaštení graditelj, u gradu Osijeku, Preradovićevo šetalište 4*“. Nakon Domesove smrti graditeljski obrt neko je vrijeme vodila njegova supruga Ada Domes, objavivši ga 30. 11. 1933.

(Vilim Matic: „*Prilozi istraživanju povijesti osječkog graditeljstva*“. U: Glasnik arhiva Slavonije i Baranje 5, Državni arhiv u Osijeku 1999, str.129-131).

Nakon suradnje s Domesom, Axmann je radio u zajednici s graditeljima V. Malinom i D. Rožićem u tvrtki „Axmaro“, a od 1936.g. imao je samostalno građevno poduzeće.²⁶ (Marija Malbaša, „*Aksmanović, Vladoje (Axmann, Viktor)*“. U: Hrvatski biografski leksikon 1 (A-Bi); Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb 1983, str. 39)

Axmann je bio autor mnogih uspješnih urbanističkih planova i intervencija u užem središtu Osijeka, te oko četrdeset planova stambenih zgrada i do stotinu prizemnica; više industrijskih pogona i zgrada posebne namjene, kazališta, kina, domova te bolnice. Bio je i istaknuti član više građanskih i stručnih udruga, a pisao je i o komunalnoj problematici grada. (Viktor Ambruš, str. 16, 17)

25 U Državnom arhivu u Osijeku čuvaju se brojni Axmannovi nacrti i projekti za različite objekte, stambene, industrijske i sakralne, locirane uglavnom po Slavoniji. Na ovo je bilo upozoreno još i ranije: „*Tijekom svoje dugogodišnje djelatnosti radio je kao arhitekt i češće izvan Osijeka: u Đakovu, Donjem Miholjcu, Vukovaru, Vinkovcima, Dalju, Orahovici, Slavonskom Brodu. Sačuvan je i detaljan materijal (nacrti, predračuni i dokumentacija) za gradnju Doma odojčadi u Beogradu iz 1920. koji nije izveden. Projekt za samostan i crkvu sestara Sv. Križa u Đakovu (1903) jedan je od prvih Axmannovih radova. (...)*“ Marija Malbaša, „*Aksmanović, Vladoje (Axmann, Viktor)*“. U: Hrvatski biografski leksikon 1 (A-Bi); Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb 1983, str. 39-40.

26 Viktor Ambruš: „*Viktor Axmann i izgradnja modernog Osijeka*“. Doktorska disertacija, rukopis, Zagreb 1997.

24 Viktor Axmann (1878-1946) rođen je u Osijeku, gdje je završio osnovnu školu i sedmorazrednu realku. Visokoškolsko arhitektonsko obrazovanje završio je u Münchenu, nakon čega se vratio u Hrvatsku, u rodni Osijek, dajući značajan prinos modernoj izgradnji grada. Kao pristalica južnoslavenskih ideja 1922. g. slavenizirao je svoje ime, pa se od tada potpisivao kao Vladoje Axmanović. Umro je u radnom logoru za pripadnike njemačke manjine u Valpovu.

čak i ne spominjući Axmannove projekte izvan Osijeka. Upravo je stoga potrebno posebno istražiti potpuno izostavljenu Axmannovu arhitekturu „u provinciji“, te tako pokušati cjelovitije zaokružiti proučavanje ovog arhitekta. Ne treba zaboraviti niti razdoblje Axmannovog djelovanja netom nakon završenog studija, a prethodno njegovom situiranju u rodnom Osijeku – nije nam poznato što je Axmann radio u Beču, Rijeci i Zagrebu, te bi i to također trebalo dodatno istražiti.

U doticaj sa secesijom Axmann dolazi najvjerojatnije još za vrijeme studija u Münchenu, a potom u Beču, gdje radi dvije godine, upoznavajući doktrine Otta Wagnera – tada vodeće ličnosti bečke arhitekture. Utjecaj bečke secesije bio je ključan za formiranje Axmannovog ranog arhitektonskog izražavanja, i osjetit će se u njegovom stvaranju tijekom prva dva desetljeća 20. st.²⁷

Prema Ambrušu, u prvom desetljeću 20. st. stvaranje Viktora Axmanna obilježio je utjecaj O. Wagnera, a u drugom se on priklanja J. Hoffmannu i J. M. Olbrichu, purificirajući oblikovanje pročelja i svodeći ukras na linearnu dekoraciju koja slijedi osnovnu strukturu građevine. Pod Wagnerovim utjecajem radio je zgrade koje su bogate reljefnim dekoracijama i ukrasnim elementima umjetničkog obrta od kovanog željeza, keramike i štuka. Kasnije, Axmann će reducirati ornament i prijeći na plošno izražavanje u kojem dominira zakrivljena linija i bordura, a potom će i zakrivljena linija prijeći u geometrijsku strogost.²⁸

Djelo s kojim Axmann započinje svoj osječki arhitektonski i urbanistički opus je kuća Čačinovića. Ova ugaona vila bila je Axmannova prva osječka narudžba, i njeni nacrti datirani su u godinu 1906., u isto vrijeme kada Axmann projektira i orahovački hotel.²⁹

Svojom raskošnošću kuća Čačinovića ističe se kao najljepši primjer Wagnerove škole.³⁰ Orahovački hotel, koji nastaje istovremeno, pri usporedbi sa svojim osječkim urbanim suvremenikom pokazuje nešto skromnije naglašenu artikulaciju fasade arhitektonskom plastikom, iako posjeduje razmjerno visok stupanj dekorativnosti. Ipak, usporedba dvaju građevina otkriva Axmannovo ponavljanje nekih ukrasnih motiva: obli-

kovanje okvira prozora slično je u oba primjera – riječ je o pravokutnim geometrijskim motivima plitko utisnutim u zidnu plohu iznad gornjih uglova prozora. Vrlo je slična i koncepcija obaju prizemlja, čije su površine „grafički“ naglašene žbukom gusto izbrazdanom horizontalnim linijama, a prozori oblikovani kao jednostavni pravokutni urezi u zidnu masu, s plitko istaknutim motivom dekorativne konzole na mjestu natprozornika.

Zanimljivo je da pri usporedbi s istovremenim Axmannovim osječkim projektima kuća Čačinovića i Reimanna (1906) orahovački hotel postaje manje opterećen historijskim uzorima, te se doima puno modernije, kao puno snažniji otklon od historicizma. Za razliku od vrlo bogate plastičke artikulacije pročelja dvaju osječkih projekata, orahovački primjer odlikuje plošnost, redukcija i pročišćenost fasade. Nadalje, premda se pojavljuju uz tipično secesijsku ornamentiku koja ne slijedi povijesne uzore, klasični, historicistički elementi dekorativne arhitektonske plastike, iako stilizirani, ipak su izraženi u osječkim primjerima, dok na orahovačkom projektu oni podliježu tendenciji apstrahiranja, reduciranja na geometrijsku stilizaciju.

Upravna zgrada tvornice žigica u Osijeku, izgrađena 1908. g., slijedeće je Axmannovo djelo na kojemu se mogu uočiti sličnosti s nešto ranijim „*hotelom Spitzer*“ u Orahovici. Izvedba gornje etaže osječke zgrade gotovo doslovno slijedi orahovački primjer: prozori su povezani širokom plitko ispupčenom trakom s horizontalnim žlijebovima, koja teče čitavom dužinom pročelja. I ovdje se ukrasna traka svojom izrazito svijetlom bojom dodatno ističe nad tamnijom bojom zidnih ploha.

Kuća Stanetty-ja iz 1910. g. još je jedna Axmannova osječka građevina koja se donekle može komparirati s Hotelom. I ovdje Axmann upotrebljava različite materijale pri artikulaciji pročelja, a slično orahovačkom hotelu primjenjuje različite teksture pri oblikovanju zidne površine.

I još jedan zanimljiv detalj, koji ide u prilog tendenciji ka sažimanju i geometrizaciji oblika orahovačkog projekta. Na svim dosad spomenutim Axmannovim projektima, pa i mnogim drugim, kasnijim, Axmann pri oblikovanju zabata, odnosno atike, primjenjuje oblik za koji se može reći da je postao njegovim specifičnim zaštitnim znakom, arhitektonskim lajtmotivom: izvijena i razlomljena linija atike ili zabata, što se na krajevima konkavno uvija a potom lomi, poprimajući specifičan, prepoznatljiv oblik, gotovo barokni po svojoj morfologiji. Za razliku od toga, sve tri atike orahovačkog hotela izvedene su vrlo jednostavno, u obliku kontinuirane segmentne linije.

Najbolja komparativna analiza orahovačkog hotela može se ipak izvesti uspoređivanjem s kućom Vraneše-

27 Raspon stilova u kojima se Axmann kretao bio je, ipak, raznovrsniji – u Osijeku on je uz secesiju obuhvaćao i tradicionalističke težnje historicizma, a sezao je sve do Art decoa i moderne koju Axmann prihvaća početkom tridesetih godina, zahvaljujući utjecajima internacionalnog stila te 2. generacije zagrebačkih akademskih arhitekata. Pod utjecajem zagrebačke arhitektonske škole stvarat će do kraja života. (Viktor Ambruš, str. 93-99).

28 Viktor Ambruš, str. 99, 117

29 Najranijim Axmannovim osječkim projektima pripadaju i nacrti za kuću Reimanna, također iz 1906. g. Projekt kuće Reimanna ipak nije bio realiziran.

30 Viktor Ambruš, str. 99, 110

vića³¹ u Strossmayerovoj ul. u Osijeku. Axmann je 1918. g. ovu izduženu historicističku jednokatnicu dogradio i preoblikovao u secesijskom stilu za dr. Dušana Vraneševića. Axmannovi nacrti za kuću Vraneševića pokazuju kompoziciju koja je vrlo slična pročelju orahovačkog hotela: naglašenost trima plitkim rizalitima sa središnjim širim i uža dva bočna. I ovdje je središnji rizalit okrunjen atikom koju flankiraju plastički akcenti u obliku tornjića-kalota. Osim podudarnosti u kompoziciji dijelova pročelja, i razrada gornje etaže vrlo je slična. Axmann ovdje rabi gotovo identične oblikovne elemente i ukrasne motive koje je upotrijebio na svom ranijem projektu za Spitzerov hotel u Orahovici. Moglo bi se zapravo reći da osječka zgrada predstavlja ponešto složenije razradenu varijantu orahovačkog modela, odnosno da su oba djela produkt i razrada jedne te iste ideje. Izuzevši rizalite, zidna polja pročelja kuće Vraneševića gotovo su doslovan preslik zidnih polja između centralnog i bočnih rizalita orahovačkog hotela: u oba primjera prozori su gotovo jednostavni pravokutni urezi u zidnu masu, a međusobno ih povezuje plitko ispupčen široki vijenac raščlanjen horizontalnim žlijebovima – motiv koji Axmann ponavlja na nekoliko svojih projekata. U oba je primjera u gornjoj visini prozora upotrijebljen motiv kvadratića složenih u oblik trokuta. Kvadratići su na kući Vraneševića spojeni kružnicom.³² Svaki prozor kuće Vraneševića ima prozorsku klupčicu, dok su one na orahovačkom hotelu spojene i pretvorene u vijenac koji podcrtava sve prozore gornje etaže. Plitko istaknuta pravokutna polja grube teksture, s horizontalnom trakom glatke površine, motiv je koji je primijenjen ispod svih prozora osječke kuće, kao i na orahovačkom hotelu.

Obrada zidnih ploha kuće Vraneševića vrlo je raznolika i bogata. Axman se ovdje koristi s nekoliko različitih tekstura koje se kao horizontalni pojasevi nižu jedna iznad druge: glatke plohe, horizontalno izbrazda-

ne površine, plitka kamena rustika. Na sličan način Axmann se poigravao s obradom zidnih ploha i na orahovačkom hotelu. U oba je primjera bogat dekorativni učinak pročelja stoga postignut ne samo detaljima arhitektonske plastike i raznobojnim ukrasnim motivima, već posebno i raznovrsno tretiranim zidnim plohamo izrazito taktilnih tekstura.

Orahovački hotel tako pripada najranijoj fazi Axmannovog arhitekturnog stvaranja, periodu u kojemu Axmann u svojim radovima apsorbira utjecaje Beča, a napose one Otta Wagnera: tendencija da se fasada tretira kao nezavisni estetski element opaža se posebice po bogatoj reljefnoj artikulaciji secesijskom arhitektonskom plastikom, kao i po inkrustaciji različitih dekorativnih materijala u epidermu pročelja.

Orahovački hotel, uz kuću Čačinovića, prvi je projekt koji Axmann izvodi po svom povratku u Osijek i Slavoniju. Stoga, zacijelo, zauzima značajno mjesto u ranoj, secesijskoj fazi Axmannovog arhitektonskog stvaranja, kao i u njegovoj profesionalnoj afirmaciji. Za dobivanje potpune i konačne slike o ovome arhitektu bit će potrebno temeljito proučiti sve ostale neistražene Axmannove projekte, one ostvarene i one neostvarene, te komparativnim analizama revalorizirati njihov odnos s do sada poznatim Axmannovim radovima. Tek tada će biti moguće uspostaviti relevantnu sintezu o Axmannovom djelu.

SECESIJA U ORAHOVICI

Axmannov je hotel zasigurno bio najreprezentativniji primjer secesijske arhitekture u Orahovici, no ne i jedini: stare fotografije i razglednice Oraovice s početka 20. st. otkrivaju nam i nekoliko drugih, danas nestalih građevina, koje su također nosile obilježja secesije.

Neposredno na hotel naslanjala se, s njegove sjeveroistočne strane, jednostavna prizemna kuća, kako se može vidjeti na najstarijoj fotografiji hotela. Na drugoj, nešto mlađoj, fotografiji vidi se kako je ova građevina srušena ili pregrađena u visoku secesijsku prizemnicu. I ona je, slično hotelu, na svojoj fasadi nosila širok dekorativni friz ispresijecan horizontalnim žlijebovima, koji se protezao između prozora. Između prozora i vrata i iznad njih zidne plohe su još ispunjavali i ukrasni oblici zaobljenih linija. Na istoj lokaciji danas se nalazi zgrada banke, čijom je gradnjom ova secesijska kuća potpuno uništena.³³

31 Kuća je kasnije bila preoblikovana – lišena je nekih svojih dekorativnih obilježja, a jedan njen dio bio je naknadno i nadograđen za još jedan kat. Današnje stanje pročelja pokazuje samo jedan, središnji rizalit, s glavnim ulazom. Gornja je etaža donekle restaurirana, a zona njenog prizemlja danas ne odgovara izvornoj zamisli. Stoga ćemo se za komparaciju poslužiti Axmannovim nacrtima te jednom starom fotografijom.

32 Ovi keramički ukrasi, komponirani u karakterističnom slobodnozidarskom rasporedu, otvoreno naglašavaju vezu vlasnika osječke kuće – dr. D. Vraneševića, i projektanta, sa slobodnim zidarima. Obojica su bili članovi osječke slobodnozidarske lože „Budnost“. (Grgur Marko Ivanković, Ante Grubišić; „Ostaviština osječke slobodnozidarske lože »Budnost« “; katalog izložbe. Muzej Slavonije Osijek, Osijek 2003, str. 51).

Povezanost naručitelja i prvog vlasnika orahovačkog hotela Leopolda Spitzera sa masonima trebalo bi još istražiti. Zanimljivo je, pak, da je i osječki graditelj W. C. Hofbauer, autor neizvedenih nacrti za orahovački hotel iz 1905. g., također bio stalni član zagrebačke slobodnozidarske lože „K ljubavi blišnjega“.

(Grgur Marko Ivanković, Ante Grubišić; „Ostaviština osječke slobodnozidarske lože »Budnost« “; katalog izložbe. Muzej Slavonije Osijek, Osijek 2003, str. 75, bilj. 3).

33 Prema zapisima iz orahovačke gruntovnice (općinsko-knjižni sud, zemljišni odjel), kuća s dvorom je 1903. g. upisana na ime Lederer Bernhardta, trgovca, te Lederer Žige, Jakoba, Maksa, Izabele, Aleksandra; Kohn Jozefine te Bauer Ide, Huga, Helene, Maksa i Gustava. God. 1904. Kuću i dvor kupuju Ignatz i Nelfa Spitzer iz Oraovice. God. 1919. prodaju je Kohn Jakovu i Paškalić Ivanu, a oni 1920. g. Barac Gustavu, za 40 000 Kruna.

Niz se nastavlja s još jednom kućom koja nosi vrlo diskretno secesijsko znamenje – riječ je o jednokatnici koja još i danas stoji u Orahovici. Dekoracija njenog pročelja suzdržana je; svedena na valovite istake ispod prozora.³⁴ Identično oblikovanje fasade nalazimo i na kući Axmanna iz Strossmayerove ulice br. 46 u Osijeku (1930).

U neposrednoj blizini hotela protječe rijeka Vučica (Velika Rijeka). Most koji je 1912. g. izgrađen preko nje također je, kao i susjedni hotel, bio oblikovan u stilu secesije. Projektirao ga je građevni inženjer Fran Funtak,³⁵ tada zaposlen u vukovarskoj firmi *Banheyer i sin*, koja se bavila cestogradnjom i izgradnjom mostova. Most je građen od armiranog betona i konstruiran na jedan arhitravno riješen otvor, trapezoidnog oblika.

Kao i svi tadašnji Funtakovi projekti, orahovački most artikuliran je bogatom secesijskom dekoracijom. Na upornjacima mosta pojavljuje se jedan vrlo distinktivan motiv, zanimljiv zbog svoje korelacije s motivikom fasade Axmannovog hotela. To je motiv pravokutnika posloženih u oblik trokuta, povezanih obručem. Razlika u odnosu prema vrlo sličnom motivu na hotelu je što se mjesto pravilnog kruga koji opisuje sva tri pravokutnika, ovdje nalazi potkovasti obroč koji „visi“ prema dolje. Koliko je primjena ovog motiva invencija Funtakova, a koliko inspiracija koja dolazi od susjednog Axmannovog hotela? Ima li i ovdje taj motiv simboličku funkciju masonskog znaka, ili je tek običan secesijski ukras lišen simboličkih značenja?

Početak prošlog stoljeća u Orahovici je živjela prilično brojna židovska zajednica, koja se afirmira podizanjem sinagoge, izgrađene 1911. g.³⁶ Uz skromno historicističko oblikovanje, na njenom pročelju prisutne su i naznake secesijske stilizacije, u obliku plitko ispupčenih vertikalnih traka što se spuštaju s vrha ležena. Slični motiv, inače vrlo čest u dekorativnom repertoaru secesijske artikulacije, primijenjen je i na orahovačkom hotelu. Sinagoga je spaljena 1943/44. g., a na njenom mjestu je izgrađena stambena zgrada.³⁷

Time je iscrpljen kratki popis orahovačkih građevina na kojima je primijenjen secesijski oblikovni jezik, premda se secesijske dekoracije mogu nazrijeti i na još ponekim, uglavnom manjim, stambenim objektima. Ostale

mjesne kuće onoga vremena, u kojima su stanovali nešto bogatiji vlasnici, nose obilježja historicizma.

OBNOVA I ADAPTACIJA HOTELA

Zatečeno stanje i izgled hotela prije njegove nedavne obnove svjedočilo je o zapaštenosti i ruiniranosti – hotel je nekoliko godina bio izvan uporabe,³⁸ a u vrijeme dok je još i bio u funkciji, nije se brinulo o njegovom održavanju, te je postupno propadao. Pored toga pretrpio je razne adaptacije i preinake u svojoj unutrašnjosti i na svojoj vanjštini, koje su tijekom do danas proteklog vremena ponešto izmijenile njegovo tkivo i fizionomiju. Radovi na obnovi hotela započeli su u proljeće 2004. g., i još uvijek traju.³⁹

U daljem tekstu navesti ćemo sve do sada izvedene intervencije u unutrašnjosti i na fasadi objekta, učinjene prilikom nedavne obnove. Ukazati ćemo i na one promjene koje su se zbile ranije, kada se nastojalo predizajnirati originalan izgled interijera, te osobito eksterijera hotela, ljuštenjem ukrasa s fasade i ostavljanjem ravnih i čistih ploha.

ADAPTACIJA UNUTARNJEG PROSTORA

U recentno vrijeme zgrada hotela proširena je dogradnjama kojima se odstupilo od originalno zamišljenih gabarita građevine. U prizemlju je 60-ih godina bila dograđena tzv. „lovačka soba“, smještena uz zapadni zid hotela. Iako njena prigradnja i izgled (tehnika zidanja nepravilnim, rustičnim kamenim blokovima vidljivim u eksterijeru) predstavlja stran i neukusan dodatak autentičnoj arhitekturi hotela, prilikom sadašnje obnove ona ipak nije uklonjena. Mjesto toga, srušen je dio zapadnog zida hotela, čime je bivša „lovačka soba“ povezana s prostorom velike longitudinalne dvorane Axmannovog hotela.

Zatečena koncepcija prostora prizemlja pokazuje razdiobu na dvije osnovne, sadržajno različite cjeline: jednu predstavlja pomoćni gospodarski kompleks sastavljen od niza manjih prostornih jedinica recentno prigradenih uz zapadni zid hotela, s obje strane stubišne krletke, a drugu javni i reprezentativni hotelski prostor naglašeno longitudinalnog oblika, namijenjen primanju gostiju. Prilikom današnje adaptacije zadržan je nerasčlanjen oblik ovog prostora, bez podjele na manje prostorne jedinice kao u originalnim projektima.

Adaptacije na katu – stambenom dijelu hotela – dodale su sanitarnu jedinicu svakoj od hotelskih soba, te

34 Kao prvi vlasnik ove kuće u orahovačku je gruntovnicu upisan 1921. g. Jovanović Ljuboja. Kuća 1961. g. prelazi u društvo. VI. (Općinsko-knjižni sud Orahovica, zemljišni odjel, Gruntovnica).

35 Damjanović, Dragan; „Secesijski armiranobetonski mostovi vukovarskog inženjera Frana Funtaka“, Prostor 11(2003), str. 25-26.

36 Zlatko Karač, „Arhitektura sinagoga u hrvatskoj u doba historicizma“, MUO i kult. dr. „Miroslav Šalom Freiberg“, Zagreb 2000, str. 42.

37 Isto

38 Gornja etaža bila je potpuno van funkcije i mnogo duže vremena.

39 Projekt adaptacije hotela izradile su 2003. g. arhitektice Anđa Marić i Anamarija Aleksić-Matijević, iz vukovarskog poduzeća za projektiranje, građevinarstvo i trgovinu „Quo vadis“ d.o.o.

podijelile velike sobe na sjevernom kraju u tri zasebne. Zidom su u zasebne prostorije podijeljene i dograđene iznad gospodarskog čvora prizemlja, a jedna od njih je prilagođena kao krletka za lift.⁴⁰

INTERVENCIJE NA PROČELJU

Mnogi su dekorativni detalji, za koje se pouzdano zna da su nekada resili hotelsko pročelje, u nekom precizno neodredivom odsječku odmaklog vremena uklonjeni s fasade. Pročišćavanje je uslijedilo po svoj prilici zbog naknadne repulzivnosti spram secesijskog naglašeno dekorativnog izražavanja – promjena ukusa kao i snažan i dugotrajan utjecaj funkcionalističke estetike ravnih linija i čistih, jednostavnih ploha, stigao je i ovamo, u provinciju, obračunavajući se s manirističkim ornamentom secesije i poništavajući ga kao i u mnogim drugim, poznatijim primjerima.

Pokušaj vraćanja originalnog – secesijskog – identiteta fasadi hotela, zahtijeva ponovnu uspostavu raznovrsnih dekorativnih motiva i ukrasa kojima je fasada u izvornom obliku obilovala. Oni su jasno vidljivi na nacrtima i na primjerima starih fotografija,⁴¹ no njihovi su tragovi bili uočljivi i na površini fasade, nazirući se ispod naknadno nanesenih slojeva žbuke.

Posljedica dugogodišnjeg neodržavanja bilo je aku-

muliranje vlage u zidovima građevine. Uklanjanje vlage bilo je nezaobilazno pri postupku obnove. Zbog štetnog djelovanja nakupljene vlage posebno je bio ugrožen donji dio pročelja, pa se stoga prišlo skidanju žbuke u donjem dijelu zone prizemlja, sve do opekom građenih zidnih stijena (skinut je sloj u zoni između sokla i vijenca s „pletrom“), gdje je nanesen novi sloj žbuke. Izvedena je i završna obrada površine ove zone koja je, za razliku od ostalih zidnih ploha koje su glatke, izvorno imala grublju fakturu. Mjesto gusto poredanih horizontalnih kanelura, hrapavost površine postignuta je postupkom špricanja žbuke, što uopće ne odgovara originalnoj Axmannovoj zamisli.

U prijašnjim zahvatima na fasadi bio je uništen dekorativni vijenac izveden u obliku reljefnih organskih prepleta, koji je izvorno stajao između prozora prizemlja. Vjerojatno je bio načinjen lijevanjem žbuke odnosno štuka u kalup te apliciranjem dobivenih odljeva na zid. Prilikom rekonstrukcije prišlo se jednostavnijoj (dakako ne i pogrešnoj) varijanti, pri čemu je vraćen, odnosno na fasadi naznačen samo osnovni oblik vijenca na njegovoj izvornoj poziciji – izveden je u obliku jednostavnog profiliranog vijenca bez razrade “pletrog” reljefnog ornamenta. No pri izvedbi je ipak načinjena značajna pogreška: pri rekonstrukciji vijenac je dobio i dodatnu profilaciju kakvu izvornik nikada nije imao.

Još jedna pogreška restauracije fasade bila je što nisu otvoreni plitko utisnuti geometrijski motiv nad gornjim uglovima prozora prizemlja, koji su u zatečenom stanju nadeni zapunjeni. Ipak, još ih je moguće oživjeti, tako da ih se prilikom kolorističke restauracije pročelja barem grafički naznači na fasadi.

Niti prozorske klupčice istih prozora nisu vraćene prilikom nedavne obnove. Kao ogledni primjer za njihovu rekonstrukciju mogao je poslužiti i vijenac ispod prozora gornje etaže, koji ima identičan oblik i profilacije.

Poravnavanje ploha i odstranjivanje ukrasa pretrpjela je i gornja zona pročelja. Zatečeno stanje otkriva da su ukrasni motivi keramičkih pločica bili uklonjeni, a njihovi tragovi prežbukani. Prežbukana je bila i široka plastična traka sa žlijebovima koja je povezivala prozore. Prilikom obnove skinuti su kasniji nanosi žbuke sve do prvoga sloja, otkrivši otiske inkrustacija kvadratnih pločica. Naknadno nanesenog sloja žbuke oslobođena je i spomenuta plastična traka, a pročišćene su i njene kanelure. Restauriran je i zabat gornjeg prozora rizalita bočnog pročelja, koji je nekadašnjim otklesivanjem također bio uklonjen s fasade. Oblik mu je identičan zabatima prozora centralnog rizalita.

Propustilo se, nažalost, rekonstruirati kalote (šljemo-ve) maskerona uz atiku centralnog rizalita. Ti su elementi jasno uočljivi na nacrtima i fotografijama i njihova rekonstrukcija je izvediva.

Prije obnove hotela zatečena koloristička obrada

40 Navedimo još neke promjene koje se komparacijom s originalnim nacrtima i starim fotografijama danas zapažaju na eksterijeru građevine: ulazna vrata izvorno su bila postavljena na četiri pozicije na pročelju: glavna i najšira vrata još se i danas nalaze na mjestu krajnje desne prozorske osi centralnog rizalita, i iz njih se i danas stupa u hodnik hotela; po jedna vrata nekada su bila postavljena na mjestima centralne prozorske osi pročeljnih polja između centralnog i bočnih rizalita. Lijevo su danas zazidana, a prilikom obnove nije se pristupilo njihovom ponovnom probijanju. Četvrta vrata bila su pozicionirana na desnom (sjevernom) krilnom rizalitu; i ona su zazidana.

Najranija intervencija pregrađivanja dogodila se vjerojatno ubrzo nakon izgradnje hotela. Na jednoj od fotografija (fotografija na žalost nije datirana) može se vidjeti kako je krajnji desni prozor prizemlja probijen i preinačen u vrata. Iznad vrata vidi se natpis “mesnica”, ispisan u secesijskom fontu.

Nivo partera koji leži uz hotel nekada je bio nešto niži nego danas. Sokl koji obrubljuje najdonju zonu fasade imao je veću visinu; snižen je zbog naknadnog podizanja nivoa tla asfaltiranjem ceste i pločnika uz hotel. Na starim se fotografijama može vidjeti nekadašnja prljava i blatna ulica malenog provincijskog mjesta kako obavija blistavu hotelsku zgradu što se usamljena izdiže u prostoru, okružena jednostavnim prizemnicama. Neskladan sraz reprezentativnog urbanog arhitektonskog zdanja i njegovog provincijskog, gotovo ruralnog ambijenta.

41 U nedostatku originalnih nacrti hotela, osnovni (i zapravo jedini) dokumentacijski materijal iskorišten pri prvoj fazi obnove pročelja bile su dvije fotografije hotela koje su nastale ne dugo nakon izgradnje. Jedna je datirana u 1907. g. (razglednica iz zbirke Muzeja Slavonije u Osijeku), a druga je snimljena vjerojatno par godina kasnije. Unatoč nedostatku ostale potrebne dokumentacije, određene dekorativne motive bilo je moguće rekonstruirati i pomoću ovih fotografija. Nakon što sam u osječkom arhivu pronašao originalne nacрте hotela, njihove sam kopije prosljedio vlasniku hotela, u nadi da će biti od pomoći pri novim intervencijama.

fasade pokazivala je ljubičastu boju kao osnovu za zidne plohe i žuti oker kojim je bila prebojana arhitektonska plastika. Skidanjem kasnijih nanosa žbuke otkriven je prvi, izvorni sloj boje koja je bila upotrijebljena za prekrivanje glavine zidnih ploha. Riječ je o napuljsko-žutoj s primjesom crvene; svijetloj i nježnoj, „pastelnoj“ boji, sličnoj ljudskom inkarnatu. Pri budućoj rekonstrukciji kolorističkog izgleda pročelja uz tu osnovnu boju fasade bila bi za prekrivanje arhitektonske plastike ponajbolja nijansa bijele boje, a odgovarajući bi bio i najsvjetliji ton osnovne boje fasade (na fotografijama je jasno vidljivo da svi horizontalni elementi arhitektonske plastike imaju izrazito svijetli ton).

Iako možemo pouzdano utvrditi oblik i poziciju kvadratičnih pločica što su bile raspoređene u formi trokuta ili su pak stajale samostalno na zidnim plohama predstavljajući vrlo specifičan dekorativni akcent pročelja, nije lako odrediti iz kojeg su materijala bile načinjene, a još je teže odgonetnuti im boju. Što se materijala tiče, pretpostavimo da je riječ bila o pocakljenim keramičkim pločicama, koje su bile omiljen i vrlo čest gost secesijskih fasada, masovno rabljene zbog svojih dekorativnih mogućnosti. Primjeri uporabe ovog materijala su mnogobrojni – od antologijske Wagnerove „*Majolica House*“ na Wienzeile 40 u Beču, u potpunosti prekrivene pločicama s raskošnim florealnim ornamentom, pa do primjera u kojima se glazirane pločice primjenjuju kao pojedinačne jednobojne aplikacije na zidnoj površini.⁴²

Dosta je vjerojatno da je boja pločica bila upravo plava ili(i) crvena, jer to pokazuje i komparativni primjer Axmannove kuće Vraneševića iz 1918. g. u Osijeku. Budući da ta osječka građevina posjeduje najviše komparativnih sličnosti s hotelom u razradi dekorativne artikulacije pročelja, moglo bi se pretpostaviti da i orahovački primjer u sebi nosi trag istog koncepta, i stoga bi kolorističku rekonstrukciju ukrasnih motiva orahovačkog hotela trebalo temeljiti na ovom kasnijem Axmannovom djelu, s dvije moguće varijante: odabiranjem plave boje (pariško plava) za sve pločice, ili samo za pločice raspoređene u trokut, a crvene za pojedinačne pločice. Dakako, mogućnost primjene tih boja pri rekonstrukciji pročelja zapravo je tek mogućnost interpretacije i idejne rekonstrukcije.

Postoji još jedan sitni dekorativni detalj što se do obnove nije sačuvao, a koji se osim na nacrtima jasno ističe i na fotografijama te prepoznaje prema tragovima

utisnutim u površinu zida. To su ispupčeni ukrasi, na nacrtima naznačeni u obliku kruga, koji su bili usađeni ispod vertikalnih dekorativnih traka bočnih dijelova centralnog i krilnih rizalita. Secesijska sklonost ka implementaciji i inkrustaciji raznovrsnih materijala u epidermu pročelja odražava se i na tom detalju, no teže je odrediti vrstu materijala rabljenog za izradu ovog detalja. Mogla bi biti keramika, no upotrijebljen je mogao biti i metal, kamen ili staklo. Isto tako nemoguće je prepoznati njegovu boju. Budući da se na fotografiji ističe izrazito tamnim kontrastom, pri rekonstrukciji bi se mogao upotrijebiti materijal tamnije i neutralnije boje – na primjer kombinaciju antracita i zelene, plave ili crvene.

* * *

Zaključno, treba istaknuti pozitivan aspekt projekta obnove i adaptacije hotela te restauracije njegovog pročelja, ovaj je vrijedni arhitektonski spomenik spašen od propadanja i bit će osposobljen za funkciju kakvoj je izvorno služio i za koju je originalno i konstruiran, a njegovoj fasadi pokušat će se barem donekle vratiti prvobitni izgled i sjaj.

Ipak, kada se već pristupilo obnovi hotela, pri dosadašnjem planiranju i izvedbi zahvata rekonstrukcije bilo je potrebno primijeniti potpun i profesionalan tretman uz aktivno sudjelovanje struke, što na žalost nije dosljedno realizirano. Treba istaknuti da propusti učinjeni prilikom restauracije fasade kao cjeline, odnosno rekonstrukcije njenih pojedinih elemenata, ne idu na račun eventualne nekooperativnosti i samovolje vlasnika-investitora ili nekompetentnosti izvođača radova, već su posljedica loše provedene koordinacije između službe za zaštitu spomenika kulture i konkretne situacije na terenu. Začuduje činjenica što hotel uopće nije evidentiran, a kamoli registriran kao kulturni spomenik. Kao značajno arhitektonsko i umjetničko ostvarenje, ovaj objekt takav status svakako zaslužuje.

Do pogrešaka u intervencijama na hotelu je došlo ponajviše iz razloga nepostojanja nekog jasno određenog i definiranog koncepta i plana obnove, odnosno stručnog elaborata restauracije i rekonstrukcije pojedinih dekorativnih elemenata i detalja fasade. Pokušaj rekonstrukcije izvornog izgleda fasade orahovačkog hotela stoga je samo djelomice uspio, iako je uz malo više truda mogla biti postignuta i temeljitija rekonstrukcija. Rezultat intervencije je tako ponovno neka nova interpretacija, slična ali ne i sasvim podudarna s izvornim Axmannovim konceptom. Nadamo se da će ovdje izložene smjernice obnove fasade hotela, koja još uvijek nije privedena kraju, biti od pomoći investitoru i izvođačima radova.

Axmannov orahovački hotel sjajan je primjer secesijske arhitekture, no do sada nije bio znanstveno valoriziran i nije prepoznat kao kulturno dobro od strane službi za zaštitu kulturne baštine. Njegovo što skorije upisivanje u registar spomeničke baštine stoga je neophodno i neizostavno.

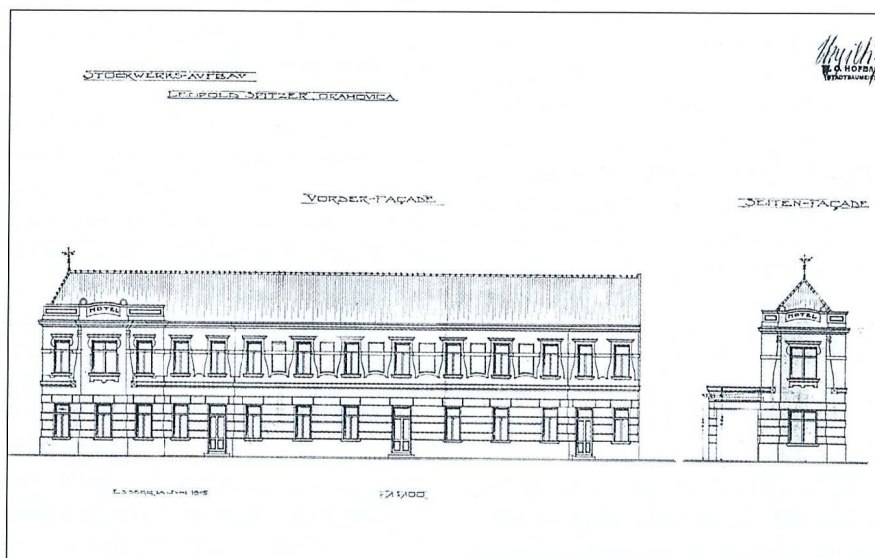
42 Brojne primjere aplikacije keramičkih pločica na secesijske fasade nalazimo u Osijeku: od jednobojnih ploha (kuća Kästenbaum-Korsky), vegetabilnih kompozicija (kuća Lucića), jednostavnih kompozicija od pojedinačno umetnutih pločica (kuća Vraneševića i brojne druge), do najraskošnije i najveće figurativne kompozicije sastavljene od ker. pločica koja predstavlja alegoriju Slobode (kuća Frimla). (Grgur Marko Ivanković: „*Secesijska arhitektura u Slavoniji i sjevernoj Hrvatskoj*“. U: Secesija u Hrvatskoj, katalog izložbe, MUO Zagreb 2004, str. 53).

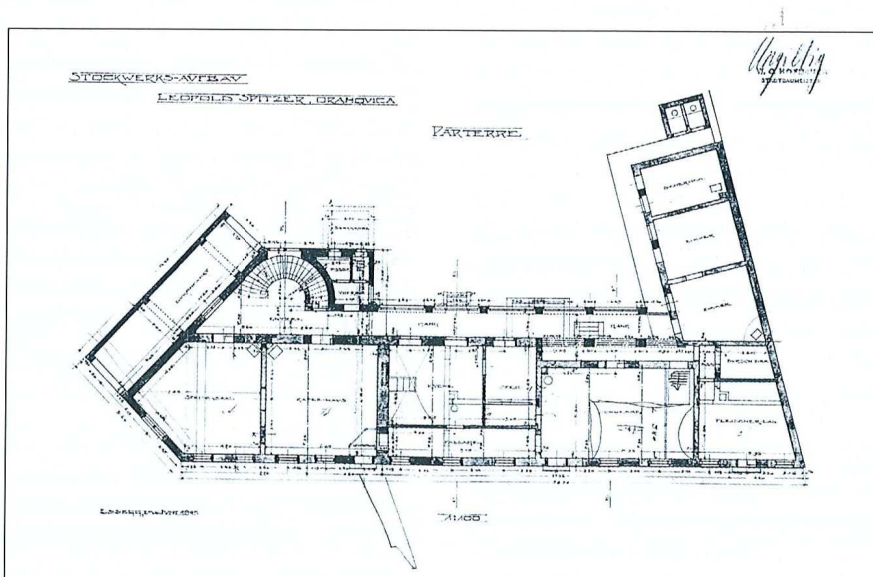
Sl. 1. Hotel, razglednica, poslano 1917. Foto: M. Ollrom (iz zbirke Duška Radenovića, Orahovica)

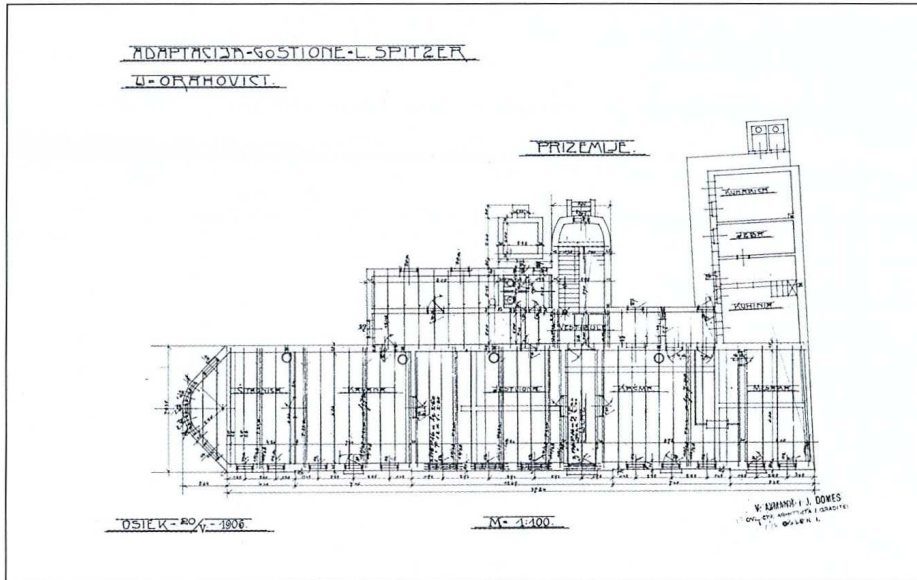
Sl. 2. Hotel, današnje stanje. Pogled sa zapada. Foto: D. Zec, 2005.

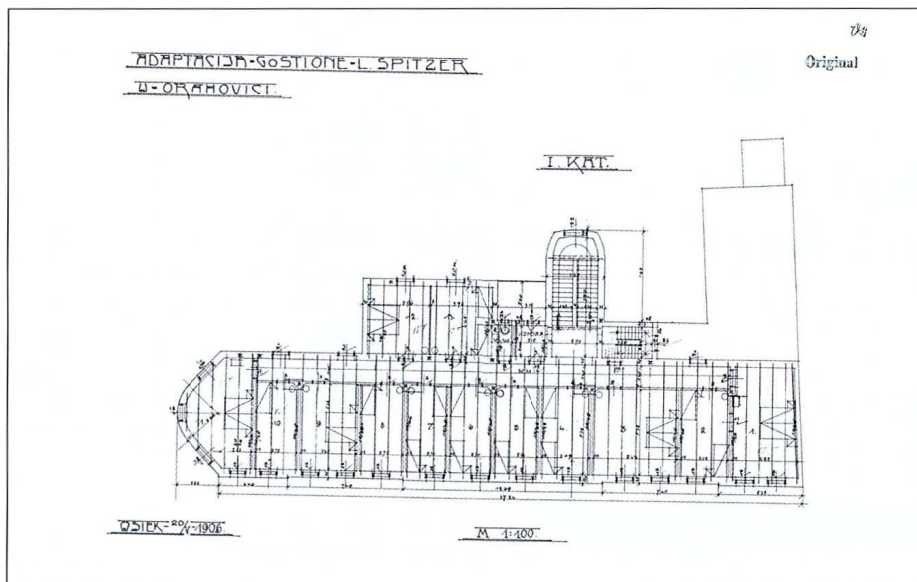
Sl. 3. Carl Hofbauer; hotel Spitzer, nacrt, DAOS, fond br. 495-18/2, mapa 7, zbirka projektne dokumentacije

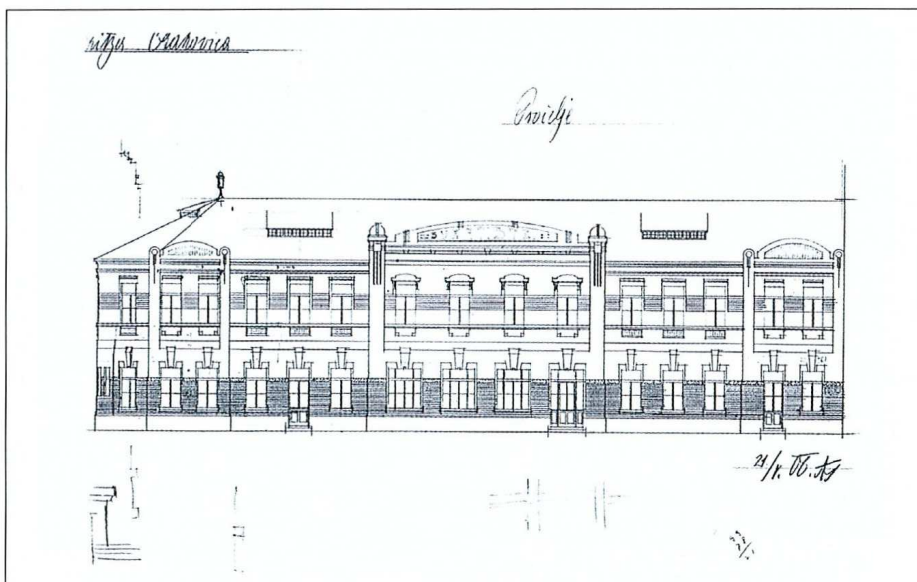
Sl. 4. Carl Hofbauer; hotel Spitzer, tlocrt prizemlja, DAOS, fond br. 495-18/2, mapa 7, zbirka projektne dokumentacije

Sl. 5. Viktor Axmann, Hotel Spitzer, tlocrt prizemlja, DAOS, fond br. 495-18/2, mapa 7, zbirka projektne dokumentacije

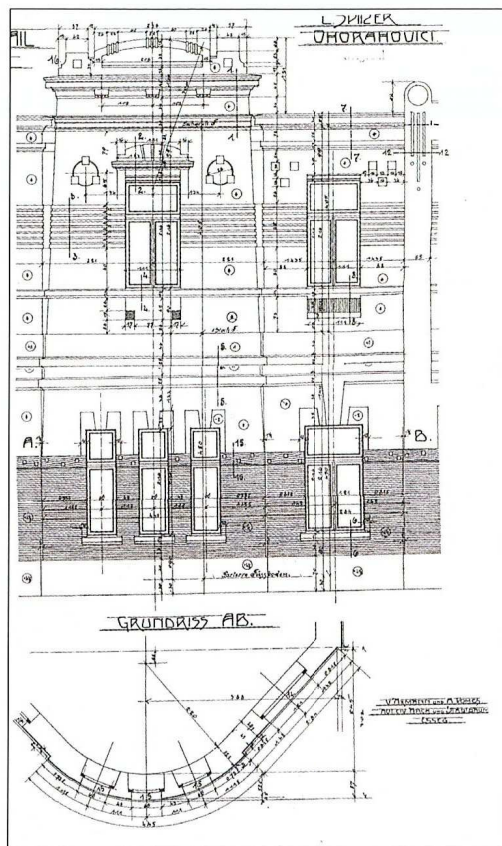
Sl. 6. Viktor Axmann, Hotel Spitzer, tlocrt kata, DAOS, fond br. 495-18/2, mapa 7, zbirka projektne dokumentacije

Sl. 7. Viktor Axmann, Hotel Spitzer, nacrt glavnog pročelja, DAOS, fond br. 495-18/2, mapa 7, zbirka projektne dokumentacije

Sl. 8. Hotel, glavno pročelje (1913?) Privatna zbirka D. Radenića, Orahovica

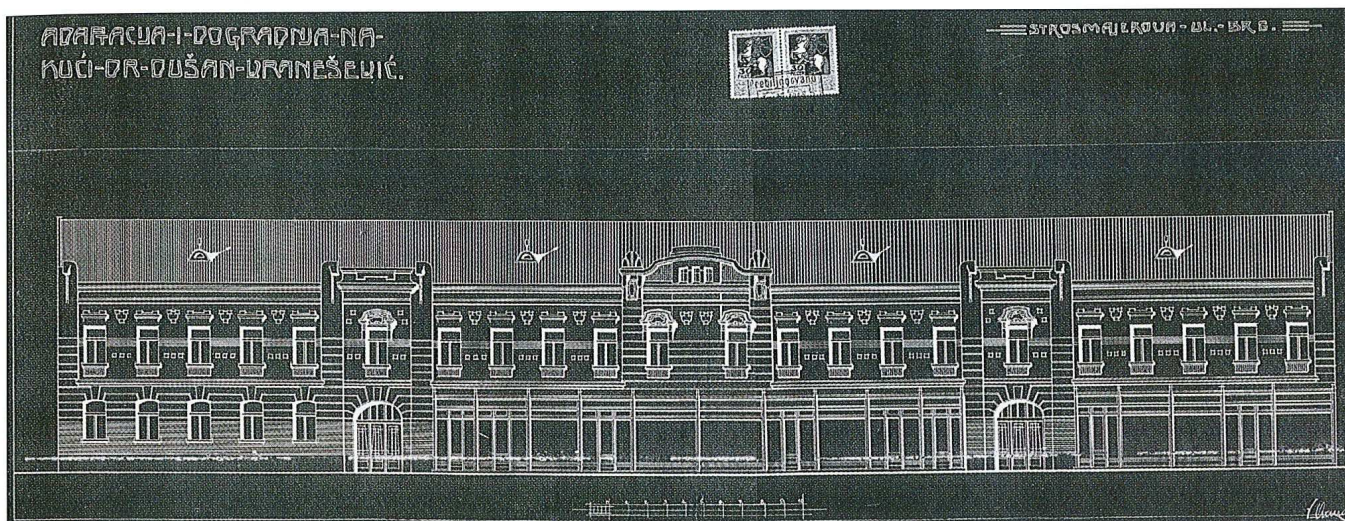
Sl. 9. Viktor Axmann, Hotel Spitzer. Nacr. bočnog pročelja, DAOS, fond br. 495-18/2, mapa 7, zbirka projektne dokumentacije

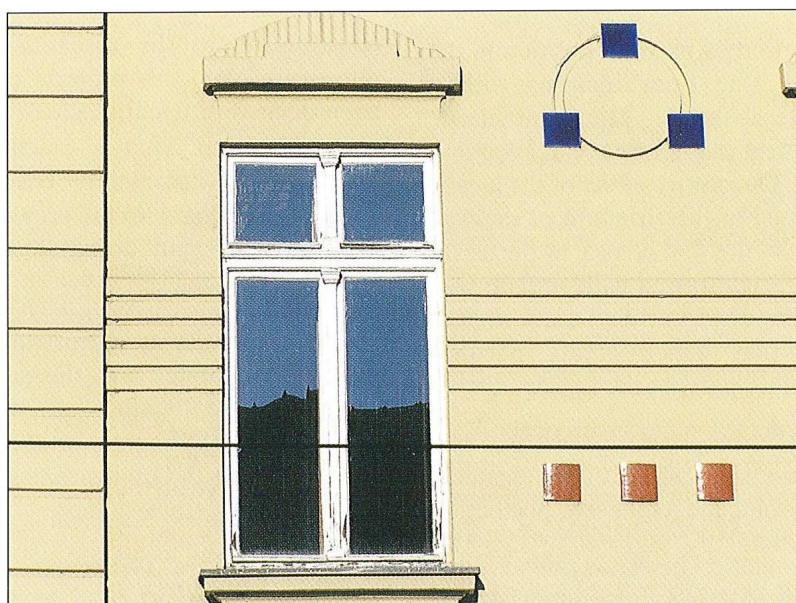
Sl. 10. Hotel, razglednica, poslano 1907. MSO, grafička zbirka

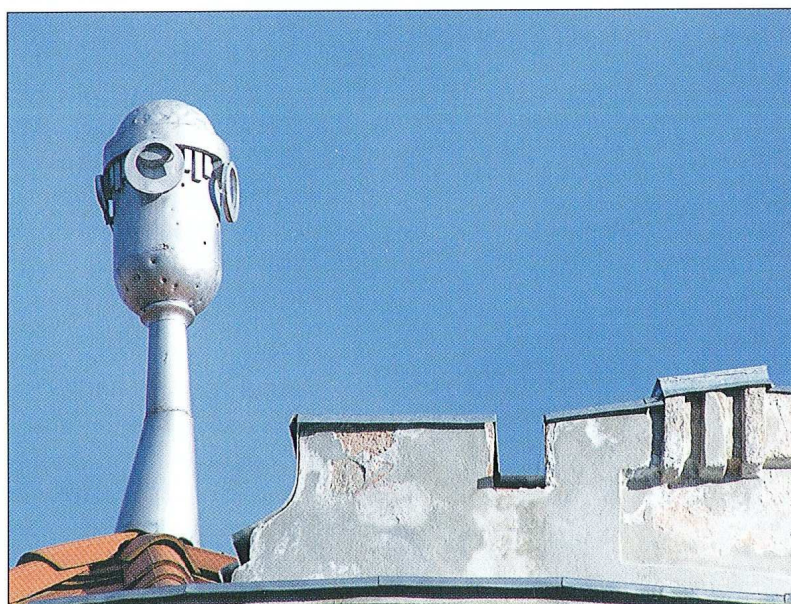
Sl. 11. Hotel, razglednica, detalj. Foto: S. Ollrom. MSO, grafička zbirka

Sl. 12. Viktor Axmann, kuća Vranešević, Strossmayerova 4, Osijek (1918.). DAOS, zbirka projektne dokumentacije, PO/6937

Sl. 13. Kuća Vranešević, detalj. Foto: D. Zec 2005.

Sl. 14. Viktor Axmann, hotel Spitzer, detalj. Foto: D. Zec, 2005.

AXMANN'S HOTEL IN ORAHOVICA

SUMMARY

According to the plan made by Osijek architect Viktor Axmann (1878 – 1946) the hotel in Orahovica was built in 1906 in a typical art nouveau style.

The supervisor of the construction work on the hotel was Ivan Domes, a civil engineer with who Axmann just then started cooperating.

The hotel was erected in the period of rapid economic growth in Orahovica in the beginning of the 20th century for the Jewish merchant Leopold Spitzer and it carried his name in the beginning.

The hotel is characterised by its good position in the city. It is an elongated one floor building with a distinguished convex lateral façade. The front façade carries art nouveau features expressed by architectural sculpture and ornaments. Decorative effect of the façade is enhanced by the contrast in the structure of the wall surface (tactile treatment of the wall surface by the use of plaster of rough texture is contrasted with smooth wall surfaces) as well as the use of various materials, such as characteristic ceramic tiles which create peculiar decorative patterns in higher parts of the façade.

These motifs (squares arranged to form a triangle) are symbolic of freemasons' signs which Viktor Axmann, being a member of a Masonic lodge himself, planned as an integral part of the building.

Comparative examples of the Orahovica hotel can be found in the architectural oeuvre of Viktor Axmann in

Osijek. The best comparative analysis can be made by comparing the hotel to the Vranešić house in Strossmayerova Street in Osijek (1918) which represents a variant of the Orahovica project from 1906. Other comparative examples are the administrative building of the factory of matches in Osijek (1908), and to some extent the Čačinović house (1906) and the Stanetty house (1910).

Preserved Axmann's construction plans as well as aborted plans made by Osijek architect W. C. Hofbauer were used in covering this topic. The paper represents a contribution to the research of Axmann's oeuvre: numerous Axmann's projects outside Osijek have not been dealt with scientifically or mentioned in literature on architecture. That is exactly the reason why it is necessary to completely cover left out Axmann's architectural works "in the provinces" and in that way try to more thoroughly do research into the work of this architect.

The paper also brings forth an analysis of the current state of the hotel and describes the process of its renovation (renovation and rebuilding of the hotel started in 2004). Emergence of art nouveau elements on other buildings in Orahovica has been shortly covered in the paper.

The hotel in Orahovica has not so far been researched in detail, and it has been very concisely presented in expert literature.